

Katarzyna Stokłosa

Uniwersytet Warszawski

k.stoklosa@student.uw.edu.pl

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2015 r. (I KZP 7/15)

*Commentary on the Supreme Court's Resolution of October 14,
2015 (I KZP 7/15)*

STRESZCZENIE

Głosowana uchwała dotyczy kwestii odpowiedzialności za zbrodnię przeciwko ludzkości w odniesieniu do przestępstw popełnionych przez funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej w czasie trwania stanu wojennego. Autorka krytycznie odnosi się do kwalifikowania występku z art. 231 k.k. (nadużycie uprawnień przez funkcjonariusza publicznego) jako zbrodni przeciwko ludzkości, zwłaszcza że zarzucane przestępstwo nie spełnia warunków dla niej przewidzianych w rozumieniu art. 118a § 2 k.k. O zbrodni przeciwko ludzkości świadczy nie tylko czas faktycznego pozbawienia wolności, ale też okrucieństwo wynikające z nieludzkiego traktowania. Ponadto uznanie, że pozbawienie wolności poniżej 7 dni stanowi zbrodnię przeciwko ludzkości, stanowi przypadek zastosowania wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy.

Słowa kluczowe: dekret o stanie wojennym; zbrodnia przeciwko ludzkości; nadużycie uprawnień; wyrok

Teza 1. Nie można uznać za zbrodnię przeciwko ludzkości występku z art. 231 Kodeksu karnego polegającego na nadużyciu uprawnień funkcjonariusza publicznego, nawet jeżeli działał on w warunkach wskazanych w art. 2 ustawy o IPN.

Teza 2. O uznaniu czynu za zbrodnię przeciwko ludzkości świadczy nie tylko czas trwania faktycznego pozbawienia wolności, ale surowość i okrucieństwo związane z faktycznym zniewoleniem.

Teza 3. Dekret o stanie wojennym obowiązywał skutecznie od dnia 14 grudnia 1981 r., bo taka data jest w rzeczywistości wskazana w Dzienniku Ustaw nr 29 z 1981 r. jako data jego publikacji.

WSTĘP

W uchwale z dnia 14 października 2015 r. Sąd Najwyższy w składzie 7 sędziów odpowiedział na zagadnienie prawne postawione przez trzyosobowy skład Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2015 r.: „Czy umyślne pozbawienie wolności innej osoby może być uznane za zbrodnię przeciwko ludzkości, której karalność nie ulega przedawnieniu, nawet jeżeli nie realizuje znamion czynu zabronionego określonego w art. 118a § 2 pkt 2 Kodeksu karnego”.

Sprawa dotyczyła Komendanta Wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej – J.W., który wyrokiem Sądu Rejonowego w Szczecinie został uznany za winnego 59 przestępstw z art. 231 Kodeksu karnego¹ (tj. nadużycie uprawnień przez funkcjonariusza) w zw. z art. 2 i 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu² (tj. zbrodnia komunistyczna), a także podjęcia bezprawnej decyzji o internowaniu B.B. na podstawie art. 4 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa Państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego³.

Powyższe czyny zostały uznane przez sąd I instancji za zbrodnię przeciwko ludzkości, za co wymierzono oskarżonemu karę łączną 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 3 lat próby. Sąd II instancji uchylił dotychczasowe orzeczenie, a także ustalił, że przypisany występki stanowił zbrodnię przeciwko ludzkości i na podstawie art. 91 § 2 k.k. wymierzył J.W. karę łączną 2 lat pozbawienia wolności. Kasację od wyroku wniósł obrońca skazanego.

W związku z rozpoznawaniem kasacji Sąd Najwyższy w składzie 3 sędziów powziął wątpliwości wymagające pogłębionej analizy definicji zbrodni przeciwko ludzkości, które wyraził w zagadnieniu prawnym przekazanym siedmioosobowemu składowi orzekającemu. Sąd Najwyższy uznał, że umyślne pozbawienie wolności innej osoby może być uznane za zbrodnię przeciwko ludzkości, nawet jeżeli nie wyczerpuje znamion⁴ wskazanych w art. 118a § 2 pkt 2 k.k.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2204), dalej jako: k.k.

² Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1575).

³ Uchwała Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo Państwa (Dz.U. nr 29, poz. 155 z późn. zm.).

⁴ Znamiona wskazane w powyższym przepisie to: spowodowanie oddania osoby w stan niewolnictwa lub utrzymywanie jej w tym stanie; pozbawienie wolności na czas przekraczający 7 dni lub ze szczególnym udrczeniem; stosowanie tortur lub poddanie osoby okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu; zgwałcenie lub poprzez zastosowanie przemocy, gróźb bezprawnych lub podstępny w inny sposób naruszenie wolności seksualnej osoby; stosując przemoc lub groźbę bezprawną, powoduje zajęcie przez kobietę w ciąży w zamiarze wpłynięcia na skład etniczny grupy ludności lub dokonania innych poważnych naruszeń prawa międzynarodowego; pozbawia osobę wolności i odmawia udzielenia informacji dotyczących tej osoby lub miejsca jej pobytu lub przekazuje nieprawdziwe informacje dotyczące tej osoby lub miejsca jej pobytu, w zamiarze pozbawienia takiej osoby ochrony prawnej przez dłuższy okres.

Glosatorka świadomie nie uwzględnia opiniowania na temat podstawy normatywnej związanej z przedstawieniem zagadnienia prawnego powiększonemu składowi Sądu Najwyższego. We wskazanym przypadku podstawą prawną do zadania pytania siedmioosobowemu składowi orzekającemu był art. 59 ustawy o Sądzie Najwyższym⁵, co zakłada, że pytanie będzie miało charakter abstrakcyjny, a nie konkretny⁶, tak jak w przypadku art. 441 Kodeksu postępowania karnego⁷.

ZBRODNIĄ PRZECIWKO LUDZKOŚCI A NADUŻYCIE UPRAWNIENÍ PRZEZ FUNKCJONARIUSZA MILICJI

Art. 118a k.k. został dodany nowelizacją z dnia 20 maja 2010 r., stanowiącą przeniesienie do Kodeksu karnego uregulowań wynikających z art. 7 Rzymskiego Statutu MTK⁸. Aby uznać, że czyn zabroniony jest zbrodnią przeciwko ludzkości, musi on stanowić część polityki państwa bądź zakrojone na szeroką skalę systematyczne praktyki. MTK wskazuje, że zbrodnię przeciwko ludzkości cechuje rozległość i systematyczność działań, przy jednoczesnym dopuszczaniu się czynów określonych w art. 7 Statutu. Rozległość (*whispered*) przesądza o tym, że czyn jest skierowany względem dużej liczby osób, a systematyczność działań polega na ich zorganizowaniu i zaplanowaniu⁹.

Zbrodnia przeciwko ludzkości jest przestępstwem materialnym i złożonym (dwuaktowym). Po pierwsze, sprawca musi brać udział w zamachu, przy czym zamach nie musi być popełniony jedynie w ramach konfliktów zbrojnych¹⁰. Po drugie, pozbawienie wolności, o którym mowa w art. 118 § 2 pkt 2 k.k., obejmuje zbrodnię uwięzienia lub innego dotkliwego (okrutnego, nieludzkiego) pozbawienia wolności fizycznej z naruszeniem podstawowych reguł prawa międzynarodowego¹¹.

⁵ Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1254 z późn. zm.).

⁶ W. Koziół, *Uzasadnienia rozstrzygnięć Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, [w:] *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*, red. I. Rzucidło-Grochowska, M. Grochowski, Warszawa 2015, s. 298.

⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1904), dalej jako: k.p.k.

⁸ Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (Dz.U. z 2003 r., nr 78, poz. 708).

⁹ I. Zgoliński, *Kodeks karny. Komentarz*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587715753/513193> [dostęp: 18.01.2018].

¹⁰ Uzasadnienie nowelizacji z dnia 20 maja 2010 r., VI kadencja, Druk sejmowy nr 2387, s. 8.

¹¹ M. Szewczyk, M. Rams, *Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 50–52.

Należy przypomnieć, że J.W. został skazany z art. 231 § 1 k.k. Jest to występki polegający na przekroczeniu uprawnień, czyli podjęcie działań niewchodzących w zakres kompetencji, ale równocześnie powiązanych merytorycznie i formalnie z tymi kompetencjami. Może to dotyczyć czynności mających charakter służbowy i obejmować tylko te czynności, w stosunku do których sprawca występuje jako funkcjonariusz publiczny, jednak przekroczenie uprawnień może polegać również na podjęciu działań wprawdzie w ramach kompetencji, lecz niezgodnie z prawnymi warunkami podjętej przez funkcjonariusza publicznego czynności¹². Zdaniem Sądu Najwyższego skazany działał niezgodnie z „prawnymi warunkami”, ponieważ dekret o stanie wojennym, zdaniem SN, zaczął obowiązywać od dnia 17 grudnia 1981 r., a poszkodowani zostali aresztowani na jego podstawie w dniach od 12 do 16 grudnia.

Nawet jeżeli przyjmujemy, że dekret o stanie wojennym obowiązywał od 17 grudnia, a J.W. dopuścił się przestępstwa z art. 231 § 1 k.k., to zarzucany mu czyn pozostaje tylko występkiem. Ani prawo krajowe, ani prawo międzynarodowe nie zna pojęcia „występek przeciwko ludzkości”. Zbrodnia zawsze pozostaje zbrodnią i tylko tak może być postrzegana¹³. Czyn nie może być zarazem zbrodnią w rozumieniu Statutu MTK, a w prawie krajowym pozostawać występkiem. Sąd Najwyższy w komentowanym orzeczeniu stworzył równoległe pojęcie, dopuszczając tym samym istnienie dwóch odmiennych definicji legalnych zbrodni. Pierwsza z nich wynika ze Statutu MTK (mającego dotyczyć zarówno zbrodni, jak i występków w rozumieniu prawa krajowego), a druga – z art. 7 § 2 k.k., gdzie w przypadku postaci kwalifikowanej substratem realnym zbrodni byłby również występki¹⁴. W opinii glosatorki jest to przykład wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy. Zakaz takiej wykładni jest składnikiem wyrażonych w art. 42 ust. 1 Konstytucji RP¹⁵ oraz w art. 1 § 1 k.k. zasad *nullum crimen sine lege* i *nulla poena sine lege*. Naruszenie tych zasad i tym samym zastosowanie w toku egzekucji analogii i wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy jest nieakceptowane przez prawodawcę. Dyrektywą powszechnie akceptowaną jest stosowanie w procesie wykładni przepisów prawa karnego analogii *in bonam partem*, tj. na korzyść sprawcy¹⁶. Niestety, Sąd Najwyższy zastosował wykładnię rozszerzającą *in malam partem*, ponieważ pojęcie zbrodni rozszerzył na występki – choćby przez uznanie, że bezprawne pozbawienie wolności poniżej 7 dni może być zbrodnią przeciwko ludzkości. Wątpliwości w doktrynie i orzecznictwie budzi ustalenie rzeczywistego

¹² Wyrok SN z dnia 8 maja 2007 r., IV KK 93/07, LEX nr 265807.

¹³ A. Ring, *Glosa do uchwały SN z dnia 14 października 2015 r., I KZP 7/15*, <https://sip.lex.pl/#/publication/386153364> [dostęp: 20.01.2018].

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

¹⁶ Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2015, s. 68–69.

momentu obowiązywania dekretu o stanie wojennym¹⁷, co bezdyskusyjnie wpływa na długość bezpodstawnego pozbawienia wolności.

H.L.A. Hart, oceniając orzecznictwo sądów, wskazywał, że oscyluje między Nocną Marą a Szlachetnym Snem. Nocna Mara to sytuacja, w której strony sporu oczekują od sądu zastosowania obowiązującego prawa, a tymczasem okazuje się to niemożliwe z uwagi na jego niejasności¹⁸. W rezultacie sąd jest zmuszony w pewnym stopniu sam tworzyć prawo. Szlachetny Sen to prawo jasne i doskonałe, dzięki któremu sędzia nie musi stawiać się w roli prawodawcy. W głosowanym orzeczeniu Sąd Najwyższy tylko pozornie stosuje prawo (czyli art. 118a § 2 k.k.), gdyż tak naprawdę tworzy je na nowo, nazywając występki zbrodnią, a elementy zbrodni przeciwko ludzkości (tj. pozbawienie wolności powyżej 7 dni) rozszerza na aresztowanie bez podstawy prawnej, trwające tylko 5 dni.

CZAS TRWANIA BEZPRAWNEGO POZBAWIENIA WOLNOŚCI A OKRUCIEŃSTWO ZWIĄZANE ZE ZNIEWOLENIEM

W głosowanej uchwale zbrodnie przeciwko ludzkości pozostają w związku semantycznym ze zbrodnią komunistyczną¹⁹. Na skutek wprowadzenia stanu wojennego na obszarze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 22 lipca 1983 r. życie straciło około 40 osób. Ponadto w 1989 r. sejm kontraktowy powołał do życia Sejmową Komisję Nadzwyczajną do Zbadania Działalności MSW, która stwierdziła, że spośród 122 niewyjaśnionych przypadków zgonów działaczy opozycji aż 88 miało bezpośredni związek z działalnością funkcjonariuszy MSW. W latach 1981–1982 władze komunistyczne przetrzymywały w specjalnie utworzonych obozach dla internowanych 9736 działaczy podziemia, w tym 313 kobiet²⁰. Niejednokrotnie dochodziło w nich do wypadków znęcania się psychicznego i fizycznego nad internowanymi²¹. Jednakże czy w konkretnym stanie faktycznym J.W. rzeczywiście dopuścił się faktycznego zamachu na określoną grupę ludności, traktując ich w sposób nieludzki?

¹⁷ Uchwała SN z dnia 20 grudnia 2007 r., I KZP 37/07, LEX nr 323769.

¹⁸ H.L.A. Hart, *Eseje z filozofii prawa*, Warszawa 2001.

¹⁹ Przez zbrodnie komunistyczną, zgodnie z art. 2 ustawy o IPN – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, należy rozumieć czyny popełnione przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego od 17 września 1939 r. do 31 lipca 1990 r., polegające na stosowaniu represji lub innych form naruszania praw człowieka wobec jednostki lub grupy ludności bądź w związku z ich stosowaniem, stanowiące przestępstwo według polskiej ustawy karnej obowiązującej w czasie jego popełnienia.

²⁰ A. Borowski, *Droga do niepodległości. Solidarność 1980–2005*, Warszawa 2005.

²¹ A. Dudek, *Stan wojenny w Polsce 1981–1983*, Warszawa 2003.

J.W. został skazany za przestępstwo przekroczenia uprawnień. Zarzuty postawione skazanemu nie pozostawały w związku z art. 247 k.k. (znęcanie się nad osobą pozbawioną wolności) czy art. 197 k.k. (naruszenie wolności seksualnej). Nie zarzucono mu torturowania, nieludzkiego traktowania czy jakiegokolwiek przemocy fizycznej wobec pozbawionych wolności. Czy bezprawne pozbawienie wolności poniżej 7 dni powinno zostać uznane jako masowy zamach skierowany przeciwko ludności cywilnej?

K. Wiak określa przedmiot ochrony z art. 118a k.k. jako: życie, zdrowie, wolność, a także inne prawo osób należących do grupy, która staje się obiektem masowego ataku lub zamachów mających polityczne uzasadnienie²². Zdaniem M. Budyn-Kulik czyn przewidziany w powyższym artykule godzi w życie, zdrowie i wolność człowieka²³. Według art. 7 ust. 2 pkt e Statutu MTK tortury oznaczają celowe zadawanie dotkliwego bólu lub cierpienia fizycznego bądź psychicznego jakiegokolwiek osobie będącej pod opieką lub kontrolą oskarżonego²⁴. Tak jak zostało zasygnalizowane wcześniej, warunki, które muszą być spełnione, aby określony czyn mógł zostać zakwalifikowany jako zbrodnia przeciwko ludzkości, to nie tylko czyn popełniony z naruszeniem podstawowych zasad prawa międzynarodowego, popełniony w ramach rozległego, systematycznego i świadomego ataku skierowanego przeciwko ludności cywilnej, ale także czyn będący najpoważniejszą zbrodnią wagi międzynarodowej (na co wskazuje preambuła Statutu MTK). Czy przestępstwa popełnione przez J.W. można porównać do przestępstw sprawców najpoważniejszych zbrodni, którzy dopuszczali się masowej eksterminacji w Srebrenicy czy w Kigali? Bez elementów, o których mowa powyżej, ciężko mówić o istnieniu zbrodni przeciwko ludzkości.

J.W. został oskarżony o bezprawne pozbawienie wolności. Zgodnie z powołanym wyżej art. 7 ust. 1 pkt e Statutu MTK uwięzienie czy inne dotkliwe pozbawienie wolności polega na bezprawnym, arbitralnym i przymusowym pozbawieniu wolności człowieka, połączonym z odmówieniem mu gwarancji procesowych oraz możliwości odwołania. Arbitralność i brak podstawy prawnej pozbawienia wolności stanowią najistotniejsze elementy tego czynu, pozwalające odróżnić go od pozbawienia wolności jednostki w stanach nadzwyczajnych, jakim niewątpliwie jest stan wojenny²⁵, kiedy normalne gwarancje mogą zostać wyłączone lub ograniczone. Tymczasem w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r.²⁶ istniał

²² A. Grześkowiak, K. Wiak, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017.

²³ M. Budyn-Kulik, *Art. 118a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2017.

²⁴ L. Gardocki, [w:] *System Prawa Karnego*, t. 8: *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, red. L. Gardocki, M. Bojarski, Warszawa 2013, s. 27–29.

²⁵ Stan wojenny jest jednym ze stanów nadzwyczajnych, którego wprowadzenie powoduje w szczególności ograniczenie niektórych praw i swobód obywatelskich.

²⁶ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. nr 13, poz. 96 z późn. zm.), dalej jako: k.p.k. z 1969 r.

szereg gwarancji procesowych oraz możliwość odwołania się od zastosowanego środka zapobiegawczego. W art. 214 k.p.k. z 1969 r. ustawodawca wskazał, że oskarżony może składać w każdym czasie wnioski o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego; w przedmiocie wniosku rozstrzyga najpóźniej w ciągu 3 dni prokurator, a po wniesieniu aktu oskarżenia do sądu, sąd, przed którym sprawa się toczy. Ponadto art. 43 ust. 4 k.p.k. z 1969 r. przewidywał możliwość złożenia skargi na decyzję o internowaniu do Ministra Spraw Wewnętrznych, a w przypadku cudzoziemców – do Komisji Odwoławczej do Spraw Internowania Cudzoziemców.

PROBLEMATYKA OBOWIĄZYWANIA DEKRETU O STANIE WOJENNYM W KONTEKŚCIE ŚWIADOMOŚCI BEZPRAWNOŚCI DZIAŁANIA

W głosowanej uchwale Sąd Najwyższy powinien odnieść się do rzeczywistego momentu obowiązywania dekretu o stanie wojennym w sytuacji różnych dat wydania, publikacji i faktycznej dostępności tego aktu prawnego. Nie wchodząc w szczegóły tej skomplikowanej debaty, należy przypomnieć kilka podstawowych faktów:

- w nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r. Rada Państwa na podstawie art. 33 ust. 2 Konstytucji PRL²⁷ wprowadziła stan wojenny na terytorium PRL,
- dekret o stanie wojennym z dnia 12 grudnia 1981 r. został opublikowany w Dzienniku Ustaw nr 29 pod pozycją 154, przy czym organ publikacyjny był datowany na dzień 14 grudnia 1981 r.,
- druk przedmiotowego Dziennika Ustaw rozpoczęto dopiero w dniu 17 grudnia i ukończono dzień później, a więc można przyjąć, że treść norm prawnych mogła dotrzeć do adresatów dopiero 19 grudnia.

Ustawa z dnia 30 grudnia 1950 r. o wydawaniu Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i Dziennika Urzędowego Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”²⁸ przewidywała, że dzień oznaczony w Dzienniku Ustaw jako dzień jego wydania jest jednocześnie dniem ogłoszenia aktów prawnych, zatem dekret o stanie wojennym wszedł w życie z dniem 14 grudnia 1981 r., ponieważ ta data jest wskazana w główce Dziennika Ustaw nr 29 z 1981 r. jako data publikacji. Za takim stanowiskiem opowiedział się również Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 20 grudnia 2007 r.²⁹, która została wpisana do złotej księgi zasad prawnych. W tej uchwale Sąd Najwyższy wskazał, że art. 61 dekretu o stanie wojennym (zgodnie z którym „Dekret wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia uchwalenia”) został

²⁷ Ustawa z dnia 22 lipca 1952 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. nr 33, poz. 232).

²⁸ Dz.U. z 1950 r., nr 58, poz. 524.

²⁹ Uchwała SN z dnia 20 grudnia 2007 r., I KZP 37/07, LEX nr 323769.

uznany za klauzulę konwalidacyjną, gdyż Konstytucja PRL z 1952 r. nie zawierała *explicite* zakazu tworzenia przepisów karnych z mocą wsteczną. Właśnie ze względu na cytowany artykuł oraz przepisy rangi konstytucyjnej decyzje podjęte od 14 grudnia 1981 r. stały się decyzjami ważnie podjętymi, co niejako potwierdza wskazana uchwała.

Jeżeli przyjąć, że stan bezprawności zaistniał, to trwał on krótko (od 12 do 14 grudnia). Ponadto, ze względu na zajmowane stanowisko, J.W. nie miał możliwości podejmowania decyzji uznaniowych. Zgodnie z art. 43 ust. 1 dekretu o stanie wojennym decyzje o internowaniu wydawał komendant wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej. J.W., ze względu na zajmowane stanowisko i związane z nim zadania, nie miał świadomości bezprawności czynu. Należy dodać, że Konstytucja PRL z 1952 r. przewidywała, iż ściśle przestrzeganie prawa jest podstawowym obowiązkiem każdego organu państwa i każdego obywatela, a wszystkie organy władzy i administracji publicznej działają na podstawie przepisów prawa. Zgodnie z przepisami obowiązującymi w Polsce Ludowej J.W. działał w granicach prawa. W zarzucie kasacyjnym słusznie ujęto, że art. 30 k.k. zd. pierwsze wskazuje, że nie doszło do popełnienia przestępstwa, bowiem oskarżony dopuścił się zarzuconych czynów w usprawiedliwionej nieświadomości ich bezprawności.

PODSUMOWANIE

Konkludując, glosowanej uchwały Sądu Najwyższego nie można zaaprobować. Sąd Najwyższy stworzył równoległe definicje zbrodni. Pierwsza z nich wynika ze Statutu MTK (mającego dotyczyć zarówno zbrodni, jak i występków w rozumieniu prawa krajowego), a druga – z art. 7 § 2 k.k., gdzie w przypadku tej kwalifikowanej substratem realnym zbrodni byłby również występki. Jest to przykład wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy, ponieważ Sąd Najwyższy pojęcie zbrodni (w rozumieniu art. 7 § 2 k.k.) rozszerzył także na występki. Ponadto Sąd Najwyższy nie wziął pod uwagę tego, że o istnieniu zbrodni przeciwko ludzkości świadczy nie tylko czas faktycznego pozbawienia wolności, ale też okrucieństwo wynikające z nieludzkiego traktowania. *Last, but not least*, Sąd Najwyższy nawet nie zbadał rzeczywistego momentu obowiązywania dekretu o stanie wojennym, tylko *a priori* przyjął, że obowiązywał on od 18 grudnia 1981 r.

BIBLIOGRAFIA

- Borowski A., *Droga do niepodległości. Solidarność 1980–2005*, Warszawa 2005.
Budyn-Kulik M., *Art. 118a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2017.
Dudek A., *Stan wojenny w Polsce 1981–1983*, Warszawa 2003.

- Gardocki L., [w:] *System Prawa Karnego*, t. 8: *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, red. L. Gardocki, M. Bojarski, Warszawa 2013.
- Grześkowiak A., Wiak K., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
- Kozielewicz W., *Uzasadnienia rozstrzygnięć Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, [w:] *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*, red. I. Rzucidło-Grochowska, M. Grochowski, Warszawa 2015.
- Pohl Ł., *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2015.
- Hart H.L.A., *Eseje z filozofii prawa*, Warszawa 2001.
- Ring A., *Glosa do uchwały SN z dnia 14 października 2015 r., I KZP 7/15*, <https://sip.lex.pl/#/publication/386153364> [dostęp: 20.01.2018].
- Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (Dz.U. z 2003 r., nr 78, poz. 708).
- Szewczyk M., Rams M., *Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016.
- Uchwała Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. w sprawie wprowadzenia stanu wojennego z względu na bezpieczeństwo Państwa (Dz.U. nr 29, poz. 155 z późn. zm.).
- Uchwała SN z dnia 20 grudnia 2007 r., I KZP 37/07, LEX nr 323769.
- Ustawa z dnia 30 grudnia 1950 r. o wydawaniu Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i Dziennika Urzędowego Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” (Dz.U. z 1950 r., nr 58, poz. 524).
- Ustawa z dnia 22 lipca 1952 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. nr 33, poz. 232).
- Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. nr 13, poz. 96 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2204).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1904).
- Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1575).
- Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1254 z późn. zm.).
- Uzasadnienie nowelizacji z dnia 20 maja 2010 r., VI kadencja, Druk sejmowy nr 2387.
- Wyrok SN z dnia 8 maja 2007 r., IV KK 93/07, LEX nr 265807.
- Zgoliński I., *Kodeks karny. Komentarz*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587715753/513193> [dostęp: 18.01.2018].

SUMMARY

The voted resolution concerns the issue of responsibility for crimes against humanity in relation to crimes committed by the Citizens' Militia during martial law. The author critically refers to the eligibility of the offense under Article 231 of the Criminal Code of Polish Republic (abuse of powers by a public official) as a crime against humanity, especially as the alleged offense does not meet the conditions laid down for it within the meaning of Article 118a § 2 of the Criminal Code of Polish Republic. Not only the time of actual deprivation of liberty but also the cruelty resulting from inhuman treatment, testify to the crime against humanity. In addition, the recognition that deprivation of liberty of fewer than 7 days is a crime against humanity constitutes a case of extending the perpetrator's interpretation to the disadvantage.

Keywords: decree on martial law; crime against humanity; abuse of rights; judgment